

Dnr Ö 12-2017
2017-06-19

SÖKANDE

Uppsala universitet
Box 256
751 05 Uppsala

ÖVERLÄMNAT ÄRENDE

Regionala etikprövningsnämnden i Uppsalas beslut och yttrande den 3 maj 2017,
dnr 2017/167

Projekttitel: Stress, ansvar och dysfunktionellt beslutsfattande.

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor
(etikprövningslagen)

CENTRALA ETIKPRÖVNINGSNÄMNDENS BESLUT

Centrala etikprövningsnämnden godkänner inte den forskning som avses med ansökningen.

BAKGRUND

Sökanden uppger som bakgrund till projektet bl.a. att dysfunktionellt beslutsfattande, dvs. ekonomiska beslut som främjar individens egenintresse på bekostnad av organisationens intresse, är ett vanligt förekommande fenomen som kan få allvarliga konsekvenser. Det övergripande syftet med projektet uppges vara att undersöka orsakssamband mellan stress, ansvar och dysfunktionellt ekonomiskt beslutsfattande. Man söker svar på två frågeställningar genom två prospektiva experiment som genomförs i Uppsala universitets lokaler med friska ekonomistudenter som deltagare. Forskningsfrågorna är om biologisk stressreaktion ökar dysfunktionellt beslutsfattande under ansvar samt om ansvar ökar biologisk stressreaktion och dysfunktionellt beslutsfattande.

Den regionala nämnden har, tillsammans med ett eget yttrande, överlämnat ansökningen till Centrala etikprövningsnämnden för beslut. En majoritet av ledamöterna i den regionala nämnden hävdar att etikprövningslagens krav på information och samtycke innebär att forskningspersonerna inte kan vilseledas utan måste ges fullständig och korrekt information. De anser därför att ansökningen ska avslås. En minoritet av ledamöterna i den regionala nämnden menar att etikprövningslagen medger att deceptionsforskning utförs, dock under väl

Dnr Ö 12-2017
2017-06-19

avgränsade och kontrollerade former. För det nu aktuella projektet anser ledamöterna att det är möjligt att förändra tillvägagångssättet något och genom det möjliggöra att forskningspersonerna får korrekt, dock inte alltför detaljerad, information om förfarandet, och samtidigt få ett användbart forskningsresultat. Studien kan under dessa förutsättningar godkännas.

Sökanden har dels inkommit med synpunkter på den regionala nämndens yttrande, dels gjort modifieringar av den planerade forskningen. Modifieringarna innebär att man kommer att faktiskt genomföra en verklig filmupptagning av forskningspersonernas ansiktsuttryck och att den belöning – ekonomiska ersättning – de kommer att få blir efter prestation enbart, dvs. den betingas inte av hur de rättfärdigar sina beslut.

SKÄLEN FÖR BESLUTET

Syftet med etikprövningen är att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning (jfr 1 § andra stycket etikprövningslagen) och forskning får godkännas bara om den kan utföras med respekt för människovärdet (7 §).

Den planerade forskningen ska utföras med en metod som syftar till att påverka forskningspersonen fysiskt eller psykiskt och kräver därför godkännande av en etikprövningsnämnd för att få genomföras (jfr 4 § etikprövningslagen). För sådan forskning ställs krav på information i 16 §. Av lagmotiven framgår bl.a. att om informationen inte har den i lagen nämnda omfattningen får de tillfrågade personerna inte möjlighet att på ett godtagbart sätt ta ställning till frågan om deltagande i forskning (prop. 2002/03:50 s. 130).

Enligt 14 § andra stycket etikprövningslagen gäller att om en forskningsperson står i ett beroendeförhållande till forskningshuvudmannen eller en forskare eller om forskningspersonen kan antas ha särskilda svårigheter att ta tillvara sin rätt, ska frågor om information och samtycke ägnas särskild uppmärksamhet vid etikprövningen. Av författningskommentaren till denna bestämmelse (prop. 2002/03:50 s. 198) framgår att en sådan situation kan föreligga t.ex. om studenter ska vara forskningspersoner i sin lärares forskning.

Även om forskningshuvudmannen numera modifierat den planerade forskningen så att graden av deception har minskat, så tycks det fortfarande vara en nödvändig komponent av forskningen enligt ansvarig forskare. Forskningen kommer att genomföras under ganska lång tid och det får enligt Centrala etikprövningsnämnden betraktas som osannolikt att det inte sprids kunskap mellan de presumtiva forskningspersonerna om vad som verkligen är fallet vid genomförandet av forskningen. Det kan därför ifrågasättas om man verkligen gör en sådan kunskapsvinst som åsyftas om forskningen genomförs som planerat.

Dnr Ö 12-2017
2017-06-19

Enligt 9 § etikprövningslagen får forskning godkännas bara om de risker som den kan medföra för forskningspersonernas hälsa, säkerhet och personliga integritet uppvägs av dess vetenskapliga värde. Vid en sammanvägd bedömning av kravet på respekt för människovärdet, kunskapsvinst och risker finner Centrala etikprövningsnämnden att forskningen inte ska godkännas.

Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Karin Almgren, Peter Höglund, Kjell Asplund, Anders Brändström, Ann Wennerberg, Bengt Gustafsson och Birgitta Hübinette efter föredragning av Peter Höglund. Vid den slutliga handläggningen har dessutom ersättarna Carina Gunnarsson, Christina Eintrei, Johan Fritzell, Elena Namli och Bimbi Ollberg samt kanslichefen Jörgen Svidén och administrativa sekreteraren Eva Kaaman Modig deltagit.

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

Karin Almgren
Ordförande

1

Dnr 2017/167

BESLUT OCH YTTRANDE
2017-05-03

SÖKANDE FORSKNINGSHUVUDMAN

Uppsala universitet

Forskare som genomför projektet:

UPPGIFTER OM FORSKNINGSPROJEKTET ENLIGT ANSÖKAN
INKOMMEN TILL NÄMNDEN 2017-04-03.

Projekttitel:

Stress, ansvar och dysfunktionellt beslutsfattande

Regionala etikprövningsnämnden i Uppsala meddelar följande

BESLUT

Nämnden överlämnar ansökan till Centrala etikprövningsnämnden för avgörande.

Skäl för överlämnande

Ansökan avser deceptionsforskning vilket innebär att forskningspersonen avsiktligt vilseleds avseende studiens syfte eller metod. I den nu aktuella studien avses studenter inkluderas i ett projekt som studerar dysfunktionellt beslutsfattande. Genom olika metoder vill man framkalla stressituationer för forskningspersonerna och sedan studera deras beslutsfattande. Av forskningspersonsinformation framgår projektets huvudsakliga innehåll men några detaljer utelämnas eller ges vilseledande information om. Efter genomgången försök ges debriefingsamtal i vilket fullständig information ges och hela sammanhanget ingående förklaras för forskningspersonen.

En majoritet av nämndens ledamöter anser att etikprövningslagens krav på information och samtycke inte tillåter att studier av denna karaktär genomförs medan en minoritet är av uppfattningen att studien kan genomföras om upplägget förändras något och forskningspersonsinformation ges en

Dnr 2017/167

rättvisande bild av tillvägagångssättet. Nämnden är enig om att frågan underställs den Centrala etikprövningsnämnden.

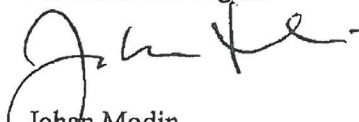
Skäl för majoritetens ställningstagande

En majoritet av avdelningens ledamöter anser att etikprövningslagens krav på information och samtycke innebär att forskningspersonerna inte kan vilseledas utan måste ges fullständig och korrekt information. De anser därför att ansökan ska avslås.

Skäl för minoritetens ställningstagande

En minoritet av avdelningens ledamöter anser att etikprövningslagen medger att deceptionsforskning utförs, dock under väl avgränsade och kontrollerade former. För det nu aktuella projektet anser ledamöterna att det är möjligt att förändra tillvägagångssättet något och genom det möjliggöra att forskningspersonerna får korrekt, dock inte alltför detaljerad, information om förfarandet, och samtidigt få ett användbart forskningsresultat. Studien kan under dessa förutsättningar godkännas.

På nämndens vägnar

Johan Modin
Ordförande

Beslutande

Johan Modin, rådman, ordförande

Ledamöter med vetenskaplig kompetens:

Jan-Erik Broman-föredragande, psykiatri, Ulla Friberg, öron-näsa-hals, Jan Gustafsson, pediatrik, Michael Häggman, kirurgi, Martin Höglund, hematologi, Peter Nygren, onkologi, Elisabeth Ronne Engström, neurokirurgi, vetenskaplig sekreterare, Anneli Stavreus-Evers, gynekologi och reproduktiv medicin, Susanne Tornhamre, biomedicin, vetenskaplig sekreterare och Anna Cristina Åberg, geriatrik.

Ledamöter som företräder allmänna intressen:

Staffan Blom och Tommy Berger

Expedieras till:

Forskare: [REDACTED]

Forskningshuvudmannens företrädare: [REDACTED]